

Srbija se kao članica Energetske zajednice obavezala 2012. godine da će implementirati tada novu direktivu EU, prema kojoj mora da poveća učešće električne energije iz obnovljivih izvora energije sa 21,2% u 2009. na 27% u 2020. godini.

Mini hidroelektrane na prvi pogled deluju kao win-win situacija. Koristiće se da proizvedu struju iz obnovljivih izvora, nemaju preveliki uticaj na prirodu i još će se izgraditi u krajevima zemlje koji su najmanje razvijeni, što će tamo doneti nove investicije i radna mesta. Ipak, sva ova obećanja otišla su u pepeo i dim.

Nedavna radna akcija uklanjanja cevi za mini hidroelektranu u Rakiti, gde su okupljeni aktivisti i lokalno stanovništvo organizovano pijucima i lopatama polupali cevi i "oslobodili" reku, još jedan je primer inertnosti ili nerada institucija, ali je i prilika da porazmislimo da li su nam MHE potrebne. Podsećamo, još u januaru naloženo je uklanjanje cevi i vraćanje reke u prvobitno stanje od strane inspektora Ministarstva zaštite životne sredine, ali kako do toga nikako nije dolazilo, organizovali su se lokalni meštani da urade posao države.

Za funkcionisanje MHE, pored same izgradnje, nije neophodno imati veći broj lokalnih radnika jer je njihov rad prilično automatizovan. Umesto da se MHE prilagode prirodi, investitori su želeli da prirodu prilagode sebi, pa su cele reke počeli da stavljaju u cevi da bi maksimizovali protok i time količinu proizvedene električne energije, iako postoje zahtevi za hidrološkim minimumom, odnosno najmanjom količinom vode koja mora ostati u reci radi održanja živog sveta. Pored toga, ove MHE su se gradile i u oblastima koje su zaštićena prirodna dobra, što je ideja ekvivalentna tome da se na teritoriji nacionalnog parka izgradi deponija. Ovo sve ima loš uticaj na životnu sredinu, nešto što se baš htelo izbeći njihovom izgradnjom.

Pored toga, postoji još niz problema sa MHE koji su povezani sa kvalitetom institucija u zemlji. Prvi je u vezi sa načinom finansiranja MHE – proizvedena struja prodaje se po veoma visokim povlašćenim cenama po sistemu zagarantovanog otkupa, što omogućava visok profit bez ikakvog tržišnog rizika. Zbog toga i ne čudi što broj MHE eksponencijalno raste: 2010. godine bilo je samo 12 MHE sa instalisanom snagom od 3,17 MW, dok 2019. godine imamo 176 MHE sa snagom od 105,1 MW.

Ono što je interesantno jeste da MHE nisu bile ograničene godišnjim kvotama za izgradnju novih kapaciteta, kao što je to bio slučaj sa pogonima na solarnu ili energiju vetra. Sistem funkcioniše tako što javno preduzeće EPS Snabdevanje zaključuje ugovor o otkupu struje na 12 godina sa MHE po određenoj feed-in (povlašćenoj) tarifi. Istovremeno, EPS potrošačima struje naplaćuje naknadu za podsticaje za proizvodnju struje iz obnovljivih izvora energije. Ova naknada je sastavni deo svakog računa za struju, a njen iznos zavisi od ukupno utrošenih kW. S obzirom na to da ove dve cifre nisu jednake, pošto se više novca isplati za

MHE nego što se sakupi kroz naplatu ove naknade, to ide na račun EPS-a. Samo prošle godine ova razlika je iznosila oko 2,8 milijardi dinara. Same cene po kojima se otkupljuje struja su višestruko veće od berzanske cene struje, što omogućava visok profit vlasnicima MHE.

Drugo, ovakav sistem zagarantovanog profita privukao je brojne ljude koje na prvi pogled ne bismo očekivali u ovoj oblasti. Kako piše CINS, među investitorima u MHE nalazi se veliki broj ljudi koji su povezani sa vrhom države i političarima, ali čak i ljudi osuđeni za učešće u organizovanom kriminalu.

MHE su veliki promašaj

Kada se sve sabere, MHE su krajnje štetna politika. Prvo, za njihovo funkcionisanje nam se svima iz džepa uzimaju pare preko računa za struju, koje se potom isplaćuju investitorima kroz subvencionisanu zagarantovanu cenu struje. Drugo, ova sredstva čak nisu dovoljna za tu isplatu, pa se razlika nadoknađuje tako što je isplaćuje sam EPS. Ovo dodatno otežava poslovanje firmi koja već ima mnogo problema usled lošeg, a politički postavljenog, menadžmenta (u konačnici, i ovo posredno plaćamo svi mi kroz uvećane račune za struju). Treće, u ovaj posao ušli su mnogi ljudi koji imaju duboke lične kontakte sa vodećim političarima, kao što je na primer kum predsednika Vučića, što ostavlja veliku sumnju u to da su procedure u vezi sa ovim sektorom zaista bile jednake za sve. Četvrto, ove MHE imaju veliki negativan uticaj na životnu sredinu. Za ovo je dovoljno videti samo reke kojih više nema jer su završile u cevima. Ovo ne utiče samo na lokalni biljni i životinjski svet, već i na ostale privredne aktivnosti. Lokalni meštani sada teže dolaze do vode za stoku ili za navodnjavanje zasada, a ovakve promene mogu imati i značajne uticaje na bujične vodotokove, što bi moglo da poveća rizik od lokalnih poplava.

Dodatno, ukupna količina struje proizvedena iz MHE je užasno mala. Tokom 2018. one su proizvele 266 GW struje, što je tek 0,76% ukupno proizvedene struje u zemlji. Ovo znači da sve MHE zajedno nemaju gotovo nikakav uticaj na to da li će Srbija uspeti da dostigne svoje obaveze prema Energetskoj zajednici o ukupnom nivou od 27% struje dobijene iz obnovljivih izvora.

Kada se sve ovo uzme u obzir, jasno je da je politika izgradnje MHE jedan veliki promašaj čije ćemo posledice još dugo snositi.

Izvor: talas.rs